

El sentiment de la Natura en Vigny

La revolució literària del romanticisme fou principalment una rehabilitació de la natura. Davant els clàssics, que quan s'ocupaven de la natura la tractaven de cosa morta que no cal descriure, els romàntics, experimentant sens dubte la influència del pensament alemany, feren reviure en ells l'eterna mitologia que en la natura hi veu un esperit. La separació d'ànima i matèria havia ressecat efectivament la deu de la poesia; Jean-Jacques mateix, de tants punts de vista precursor de la nova literatura, pel que fa a aquest punt restà cartesià. Amb Lamartine i Hugo, al contrari, el pensament repregué força en tornar-se a trempar en la seva infantesa. De bell nou la natura fou amorosa o temible, i sempre divina; de bell nou les pedres tingueren ànimes obscures, el mugit dels bous anuncià amor i justícia. Tot i això, un romàntic, el primer de tots pel que fa al temps però el darrer a exercir una influència real, un d'aquells el pensament dels quals madurà més lent, es destacà violentament dels romàntics pel que fa a aquest punt, centre de la revolució literària. Independent, solitari, estrany a tota influència, fou romàntic pel to personal de les seves obres, per la passió continguda que és l'ànima dels seus escrits; però rebutjà sempre amb severitat diguem-ne puritana l'embriaguesa amb què els seus amics s'abandonaven al somieig, al sofriment, a la passió, a l'emocionant espectacle del món. Estimant la natura com tots els verdaders poetes, hi veié però una enemiga. Aquesta contradicció, cal que cerquem si és verament real o no expressa pas el doble aspecte d'un pensament profundament u.

Alfred de Vigny nasqué tan sensible als encisos de la natura, a les dolçors de la societat humana, i també als sofriments que imposa, com els poetes contemporanis seus; i, certament, no hi ha pas menys emoció en la *Colère de Samson* que en el *Souvenir*¹, el *Lac*², la *Tristesse d'Olympio*³; però la seva sensibilitat era d'una altra mena. Hugo, Lamartine, en els grans dolors hi trobaren, contemplant els testimonis de la felicitat passada, una amargor temperada per un plaer contemplatiu; sempre l'acord entre el món i el seu pensament, acord de què neix sens dubte la poesia, els fou joia, fos en la felicitat, la calma o la tristesa. Vigny, al contrari, no es gira mai a l'exterior. Feble de cos de jove, poc donat a l'acció, tampoc no era donat a la percepció; però, com molts homes de temperament biliós, la seva ardent sensibilitat es mossegava perpètuament a si mateixa. Segons les belles paraules de Stendhal, tenia la seva imaginació per enemiga. És aquest turment continu, que la inquietud natural de l'adolescència feia insuportable, el que el llançà als setze anys a una vida purament activa, contrària a la seva vera vocació; i aquest dolor, que no tenia causa exterior, era així, d'alguna manera, l'infern propi de Vigny, que volgué representar en aquell seguit d'*Éloa*, on als condemnats, torturats pel propi pensament, els recaven els sofriments del cos i fins del cor.

Aquesta sensibilitat, sempre desperta, car es nodria de si mateixa, hagués fet embogir Vigny si no l'hagués reprimida violentament i com militarment; i l'hi ajudaren les circumstàncies de la vida. Pujat per una mare amorosa però de viril severitat, trobant en els companys d'escola uns enemics, que li envejaven nom i precoç intel·ligència, s'enfrontà dins l'exèrcit a una duresa encara més gran, fins al punt que, esgotat per la tuberculosi, hagué de complir amb el deure per a defugir el ridícul. La seva sensibilitat es trobà així profundament reprimida sota una duresa aparent; però la severitat d'aquesta vida, lluny de diguem deformar-lo, féu aparèixer la seva vera naturalesa, que en podem dir estoica.

Els poetes romàntics podien donar lliure curs als somieigs, a les passions, a les emocions sempre lligades a l'amor de la natura, com veiem en l'exemple de Phèdre, a qui un amor únicament apassionat fa desitjar l'ombra dels boscos. Però la naturalesa tan poc serena de Vigny, així com l'educació, li prohibiren de deixar-se anar com a poeta a aquests plaers de somiar, d'emocionar-se, de ser estimat, que són potser les Sirenes de la mitologia. En Vigny, l'esperit no estava pas, com en Ulisses, lligat al masteler per lligams invencibles; Vigny no es podia pas permetre, com Lamartine o Hugo, escoltar harmonies tan encisadores. Havia de resistir o morir. Pel mateix moviment, Vigny rebutjà el desig d'amor i d'indolència, l'enyor del si maternal, que deplorarà eloqüentment a la *Colère de Samson*, i l'amor de la maternal natura. Siguin nascuts de la natura o de la dona, cap dels sentiments que, diguem-ne, provenen del cos humà no pot trobar audiència en aquest esperit militar; obligat per la seva feblesa a cercar la ciutadella verament inexpugnable, és només de l'esperit pur, segons la seva expressió, que es fià. Tot el que, per emocions tèrboles, filles dels somnis, pogués entelar la puresa del pensament, ho rebutjà, exilat del món material i del món humà.

El somieig és profundament estrany a un tal caràcter, sempre diguem-ne en estat de neutralitat armada. Així, és de nit, quan tota la natura tret dels llunys estels és invisible, quan dormen els homes, que Vigny pensa tot feliç. Durant el dia, del tot estrany a l'abandó comú als qui estimen la natura, Vigny és, com diu ell mateix, tan silenciós, tan greu, tan pacient, tan seriós com els vells oficials que s'havia fet amics.

La seva concepció de la natura fou la que podia ser en un home com ell. El soldat, com el mariner, acostumat a tractar-ho tot sense respecte, i a salvar-se no pas amb pregàries ans, com diu Stendhal, per la indústria, és potser el menys poeta dels homes, així com el menys religiós; però en ell només n'hi ha absència, de poesia, així com de pensament. En Vigny, en canvi, la naturalesa del qual és la menys militar que hi pugui haver, hi trobem no pas absència de poesia, ans una violenta negació de la poesia, pròpia d'un poeta. La manera de veure l'univers pròpia del soldat es retroba doncs en Vigny, però reflexa. Si Lamartine veia en la natura una mare que li aportava son i repòs, Vigny la sent incessantment enemiga, car el repòs se li ha fet impossible per la presència commovedora del món. Aquest esperit encadenat, que pateix les cadenes com l'esclau de Miquel Àngel, d'entrada no el sent pas com a amorós, el món, com a nutrici, ans com a poderós. Per a ell no és pas la natura, el que és inspirador, sinó la idea; i per a ell la veu de la natura és trista. Només admiren la Sirena els qui hi van o els qui se senten garantits pels lligams que s'han donat; però Vigny s'aferrava al masteler. Així, per un moviment militar que trobem també en Descartes, refusà de donar ànima al que no ve de l'esperit o del judici lliure. La natura és certament poderosa, i fins i tot Éloa fou atreta per aquesta força misteriosa que estimem sense conèixer, i que s'expressa amb la voluptat del vespre, amb els desigs, els somnis, el tumult de la sang jove. És la mateixa natura que, d'una altra manera, és poderosa per les tempestes homicides, pels blats nodridors. Aquest doble poder, Vigny el reconeix; però, en comptes d'adorar-lo, aquest poder, de donar-li una ànima, de diguem fraternitzar com Hugo amb bèsties i plantes, Vigny refusa d'adorar aquesta força que anomena muda, cega i sorda. El món és poderós, però només és poderós, i la justícia li és profundament estranya. Jesús pot parlar; no rebrà resposta. Les esplendors de la natura, que tan fàcilment fan il·lusió, són buides de pensament; i contra aquest poder tan fàcilment adorat, cal revoltar-s'hi, com Satan, Orestes, don Juan. Però revoltar-se contra aquest Déu, que només és poder, és encara reconèixe'l; davant del món, que és poderós damunt nostre de tantes maneres, Vigny només hi vol respondre amb el desdeny, oposant, com diu admirablement, el silenci del pensament al silenci d'un món

sense pensament. La pregària, que és potser la poesia mateixa, és així menyspreada per aquest estoic, que aconsellaria volenterosament, com l'emperador romà, de morir dempeus; i la pregària que escrigué als seus papers només constata, de la part de Déu, una condemna que només coneix pels efectes. L'esperança, virtut catòlica, és, per a aquest sever pensament, la més gran de les follies; i la més alta virtut és la virtut estoica, la del soldat, la resignació. Davant una natura silenciosa, diguem que essencialment silenciosa abans de l'aparició dels homes, el silenci de la qual la fi de la humanitat no torbarà pas, l'home ha de suspendre així planys, invocacions i pregàries. L'únic poder verdader, l'únic pel que fa al valor, és llavors el pensament més recollit, el més greu, el més despullat de tot el que és estrany al pur judici. Així com en Racine veiem alhora el culte dels poders polítics i el culte de Venus, així Vigny, en refusar d'adorar la poderosa natura, refusa pel mateix moviment tot respecte pel poder temporal. La religió de l'honor és llavors l'única religió i, com podem veure a *Servitude et grandeur militaire* i en la vida d'aquest auster poeta, tot el que és exterior al judici solitari, poder, grau, glòria i acord amb els homes, és profundament menyspreat. Jesús, l'home feble, sofrent, animat per l'amor de la justícia, és violentament oposat a Déu pare, que pròpiament parlant només és el rei de reis. El pensament, tan feble enmig d'un univers enemic, és l'única majestat.

Aquest home tan violentament oposat a aquesta mitologia que és deu de tota poesia és tanmateix poeta. I cal remarcar tot primer que fins i tot en aquesta violenta negació hi ha poesia, en la mesura que la natura no hi és representada com a sols inerta, ans com a enemiga. Si la violència de les passions hagués permès a Vigny de veure en el món no pas un poder estrany ans parts que empenyen i són empeses, no hauria pas estat poeta; hauria estat filòsof i físic, i com un segon Descartes. O, més aviat, no és pas quan considera la natura com a enemiga que Vigny es mostra verament poeta; la poesia esclata en la pintura de la natura indiferent, perquè aquesta indiferència no és gens descrita segons les lleis pròpies de l'existència, sinó sentida. El que aquí apareix no són pas certament els bous, els blats en maduració d'Hugo, ni els nius, els estanys, les clarianes on sentim l'amor universal i el bes de Déu; però tampoc els remolins cartesians. Podem dir que, en Hugo i sobretot en Lamartine, la natura, fins en el més profund silenci, canta un himne al Senyor; però que, per a Vigny, la natura sigui essencialment silenci també n'és, de poesia; car la natura dels físics no canta ni calla. És doncs poèticament que Vigny ens presenta la natura indiferent. El cast silenci de la natura inhumana, els jocs silenciosos dels llobatons, el desert mut on pateix Samsó, el silenci de dies i nits que seguirà el diluvi, en tots aquests trets hi veiem certament que el món no diu res; però just aquest silenci s'acorda amb l'esperit. Més ben dit, és just aquest silenci el que parla poderosament a l'esperit. I si, gairebé pertot, en el *Déluge*, en el *Trappiste*, a la *Maison du Berger*, a la *Colère de Samson*, a la *Mort du loup* és la nit que hi és descrita, és que el silenci nocturn, i la desaparició de tot objecte tret dels astres tan evidentment indiferents, si bé adormen els animals, desvetllen en l'home el més alt pensament. És la visió del món inhumà, la del món com a inhumà, el que fa aparèixer el verdader home; i retrobem així l'amistat de món i home, que és el text de tota poesia. Que el poeta vegi en aquest món amic un pensament, ni que misteriós, és el que és inevitable; i Vigny no se n'escapa gens, de la condició per la qual el pensament viril no està gens separat de la seva pròpia infantesa. Iriem potser massa lluny si diguéssim que aquest silenci auster, que Vigny atribueix a la natura, només és un reflex de l'esperit silencios; però certament aquests dos silencis es responen. Per aquest sentiment just, i pròpiament poètic, Vigny pogué superar la visió de falsa mitologia que el duia a odiar la natura; vegé que el poder nu, si bé no és digne d'amor, tampoc no n'és d'odi. El que podem odiar és el poder cec però diguem-ne que vestit; vestit d'amor, com

Dalila; vestit de dignitat, com ara reis, ministres, diputats; vestit de raó, com les Acadèmies. Després de dir que el món és una presó, Vigny ve així a considerar-se un forçat no pas en el presidi del món, ans en el presidi de la societat humana; i, volent fugir d'aquest món humà on el poder sord i mut sembla parlar, troba un refugi en aquest món silenciós que, si bé no té res de respectable, tampoc no prova gens de fer-se respectar. Només és per l'espectacle d'aquesta natura on el poder material apareix nu de pensament que l'home aprèn a girar-se vers el més alt valor; és quan ha deixat d'esperar res del món que l'esperit pot finalment posar tota l'esperança en si. És així que el silenci del món és l'únic que permet la meditació silenciosa, lliure finalment dels desigs, les pors, les esperances, de tot el que en nosaltres alça la veu per a torbar-nos. Aquesta natura pura d'esperit ens ajuda a purificar l'esperit de tota barreja animal. En la solitud i la nit, les Sirenes callen. És en aquest sentit, i només en aquest sentit, que la natura és per a Vigny amiga. En aquest sentit, els camps i els boscos no són tan sols un recés, sinó, com per a un altre home turmentat també per les pròpies passions i cercant també la calma en la natura indiferent, són asils. Jean-Jacques i Vigny, d'altra banda tan diferents, es retroben aquí en el que tenen sens dubte de més profund. Igualment, podem dir que aquesta natura indiferent a l'home espera el pensador pel silenci, en el sentit que aquest silenci és la condició de tot pensament. És perquè en la natura, del punt de vista de l'home, no hi ha amistat que natura i home es troben amics. Una natura maternal, tal com creiem trobar-la els bells dies de primavera, adormiria el pensament embriagant-lo; és l'hivern, és la nit, que permeten de pensar; i no és gens per atzar que aquest poeta filòsof és poeta de la nit. Els càntics dels ocells, els cants dels arbres, els joiosos murmuris dels blats madurs parlen a l'animal, en nosaltres; el que parla a l'home, però, són els grans països muts.

Així, per la seva força i la seva feblesa alhora, Vigny, de temperament biliós com Descartes, i que com Descartes s'havia llançat a la carrera militar, retrobà com a poeta la separació d'ànima i matèria just al moment que un altre gran poeta, Hugo, que mereix altrament sens dubte també el nom de gran pensador, descrivia els pensaments de les bèsties. Certament, per oposició a l'embriaguesa romàntica, el pensament jansenista i diguem-ne monàstic de Vigny és un bell moment en la marxa de l'esperit humà. El solitari, el pensador independent i sense respecte, és com el poeta de la incredulitat; el sacerdot de la incredulitat, en podríem dir. Car aquesta adoració de l'home sol, que és sens dubte, si bé ho mirem, el fons mateix del cristianisme, manté encara en Vigny un punt de religió. El món no és tant un polsim d'ones cegues, de remolins que dansen, ans una immensa Esfinx eternament muda. Vigny, que només vol honorar l'home, honora també el món, amb el seu menyspreu; de manera que la mitologia, bressol dels pensaments, és ben bé superada, però també, com en tota poesia, conservada. Aquesta gran Esfinx, que no és germana meva, m'és menys indiferent que no estrangera. Malgrat el tall cartesià entre esperit humà i món, Vigny retroba, poeta en aquest món inanimat, un mirall que li retorna involuntàriament la pròpia imatge; i si no adora gens el mirall, adora encara la imatge. Certament, no diu pas res, el món; però aquest silenci crida el pensament. Aquest silenci de la natura no és pas per a l'esperit només el més bell dels cants, que és dir massa poc, sinó el més poerós encanteri. I l'acord de dues veus commou amb menys força que no aquest acord perfecte entre el silenci de la natura morta i el silenci del pur pensament. La natura mai és més commovedora que quan, pel silenci, proposa aquest acord. O, més aviat, el món mut no el commou gens, el cos, sinó que l'atura; però, en aturar-lo, desvetlla el pensament. Des que deixo de sentir en la natura paraules tristes, joioses, afectuoses, davant meu només hi ha un quadre, un objecte de contemplació. Ha deixat de cridar-me, i heus ací la crida més potent. Per aquest retomb,

cal que la incredulitat mateixa pregui. Pregària, certament, immòbil i silenciosa, pregària desdenyosa de tot el que no té lligam amb el pensament humà; però aquesta pregària purificada és també pregària. Fill del recolliment més sever, fill del silenci, aquest cant també és cant. Per a cantar-lo, certament, calia aquest poeta, aquest soldat, aquest solitari amic dels homes. Les Sirenes, aquí, callen; i del si de les ones tumultuoses, del si de la tempesta en certa manera muda, només se n'eleva la veu de l'Ulisses cristià.

////////////////////////////////////

Notes:

Sobre el moment de l'autora:

---Simone fa la primària superior i el batxillerat elemental al liceu Fénelon, a París, durant 5 cursos, dels 11 anys als 15.

---com que el professor de filosofia del liceu Fénelon és mediocre, el curs següent s'inscriu al liceu Victor-Duruy per seguir-hi les lliçons de René Le Senne, de qui n'ha sentit a parlar molt bé.

---les classes de filosofia esdevenen sovint un diàleg entre iguals, a dues veus, entre el professor i Simone.

---com a filòsof, Le Senne professa un idealisme absolut, i està molt interessat per la psicologia, mentre que Simone tendeix més a la sociologia.

---del liceu, només l'interessa la filosofia, les altres assignatures les passa tan just com pot.

---a finals de curs, ja fets els 16 anys, és admesa al batxillerat superior de filosofia, i s'inscriu de 1r al liceu Henri IV, d'on Alain és el professor de filosofia, de qui té moltes ganes de ser alumna.

---Alain (Émile Chartier, 1868-1951), nat a Normandia, té un culte per Plató, Descartes i Kant, i per Lagneau, el seu mestre. Nega enèrgicament que hi hagi progrés, en filosofia. Diu que Plató va molt més avançat que no nosaltres. No estima gens els qui canvien de partit o de religió: una fe, un cop feta o donada, cal mantenir-s'hi i esforçar-se a fer-la bona. Veu els grans pensadors més com a herois de voluntat que no com a prínceps d'intel·ligència, i troba que fins en els seus errors podem trobar-hi alguna veritat. Considera que l'enteniment ha de seguir la fe, no pas precedir-la o rompre-la. Arriba a dir: "Només canvien d'opinió els ximplés", "Només pensa el qui creu", "L'atenció és religiosa o no és".

---el primer dia de curs, abans de dir res, escriu a la pissarra: "Cal cercar la veritat amb tota l'ànima".

---de més gran, Simone tindrà gran estima, afecte i reconeixement per Le Senne, però no haurà deixat gairebé petja en el seu pensament. Alain, en canvi, haurà estat el seu verdader mestre.

De fora el text:

---el text és escrit el 1927-28.

---el text fou corregit per J. R. Chevalier, que en digué: "Dissertació verament remarcable per la penetració psicològica, el vigor del pensament, la força i l'esclat de l'estil ---dissertació que fóra incomparable si haguéssiu hagut de tractar la *filosofia* i la *poesia* en Alfred de Vigny. Al meu parer, doncs, heu negligit un xic ---per bé que voluntàriament, crec--- els elements afectius del temperament, del caràcter de Vigny, per a considerar gairebé exclusivament en ell el pensador i el poeta-pensador. La vostra concepció del tema és doncs més filosòfica que no literària. I la vostra manera de tractar-lo presenta el mateix caràcter, en el sentit que no feu citacions, que domineu els textos des d'un xic massa amunt, que construïu admirablement i sòlida, però sense fer prou clarament la impressió (almenys per a un lector que no conegui Vigny a fons) que la vostra construcció reposa damunt textos precisos i fonaments sòlids."

De dins el text:

- 1.- obra d'Alfred de Musset
- 2.- obra de Lamartine
- 3.- obra de Victor Hugo